

Кольцов М. О., к. філос. н., старший викладач кафедри філософії, Національний університет «Києво-Могилянська академія», м. Київ, Україна

I. Ньютон і британська релігійна культура XVIII століття

Той факт, що Ісаак Ньютон присвячував теологічним і алхімічним заняттям більше часу, аніж математиці і натурфілософії, вже можна вважати відомим широкому загалу. Якщо не завдяки науковим дослідженням, то, принаймні, науково-популярній та художній літературі. Ньютон старанно приховував свої зацікавлення і лише після того, як в 1930-х роках стала доступна його рукописна спадщина, дослідники отримали можливість більше детально ознайомитись з особливостями ньютонівських поглядів на релігію.

Однак відповідь на питання про роль Ньютона в парадигмальних змінах британської релігійної культури XVIII століття слід шукати не в архівах, а в опублікованих працях – «Началах» та «Оптиці». Особливістю ньютонівського впливу було існування цілого покоління посередників, які використали натурфілософські праці Ньютона як інструментарій для обґрунтування релігії.

Англіканські теологи були першими читачами «Математичних начал натурфілософії». Вони першими звернули увагу, що в цій праці міститься методологія, здатна обґрунтувати основи натуральної релігії. Один з них, Семюель Кларк, будучи близьким другом Ньютона, отримав можливість виконати достатньо амбіційне завдання – створити нове філософське обґрунтування християнства. А останнє його вже потребувало.

Успіхи в економіці, політична нестабільність і зростання ролі наукового знання призвели до кризи релігії Одкровення, яка в собі містила і уявлення про те, як влаштований світ. Навіть після того, як християнські мислителі адаптували аристотелівську фізику до своїх потреб, остання зазнала серйозної ревізії у XVII столітті. Така залежність між релігійним та природничим знанням в цей час грала не на користь першого.

Протягом першої декади XVIII століття, теологи популяризували ньютонівську науку під гаслом того, що саме вона здатна довести, що рука Бога присутня у всіх його творіннях — оскільки гравітація присутня всюди і жодне тіло не здатне її уникнути. І, незважаючи на те, що в жодній своїй науковій роботі Ньютон не

вказував, що саме Бог є джерелом гравітації, його теологічно налаштовані послідовники вважали, що це явно маєтсья на увазі. Втім, листування між Ньютоном та Річардом Бентлі (один з перших теологів, що оцінив працю Ньютона), показує, що він сам був не проти такої інтерпретації.

Коли Кларк розробляв свою теологічну доктрину на основі ньютонівської науки, він переслідував подвійну мету – створити інтелектуальний захист проти атеїстів та дати таке розуміння релігії, що призведе до соціальної гармонії. Однак він не врахував одного моменту – в межах натуральної релігії неможливо пояснити існування Трійці. Будь-яка раціональна або натуральна релігія буде антиринітарною.

Розуміння цього призвело до того, що британська релігійна культура опинилась під сильним впливом унітаризму, який майже все століття визначав основні теологічні дискусії. Як влучно підмітила Маргарет Джейкоб, британський унітаризм XVIII століття «може бути легко визначений як нова версія протестантства – Ньютонівське Християнство».

Король Д. О., к. культурології, старший викладач кафедри культурології, Національний університет «Києво-Могилянська академія», м. Київ, Україна

Сакральний простір в композиціях архаїчного мистецтва Північної Європи

Мистецтво – одна з найбільш ранніх форм світосприйняття. Вивчаючи образи архаїчного мистецтва, можливо не тільки побачити візуалізацію релігійно-міфологічних уявлень певного соціуму, а й глибше пізнати саму систему бачення світу цими людьми, розуміння свого у ньому місця. В даному нарисі нами зроблено спробу здійснити такий аналіз щодо пам'яток архаїчного мистецтва Північної Європи.

Найдавніші наскальні малюнки межі неоліту-бронзи в Швеції та Карелії являють нам певну невиділеність з пульсації великого живого космічного організму – ми не бачимо ані меж, ані системи координат. Втім, можна фіксувати появу уявлення про Потойбіччя. Ефект структурованості і зональності Всесвіту ви-